

ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ В УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

У статті висвітлено важливість виховання толерантності в українських студентів у контексті інтеграції України в європейське співтовариство. Проаналізовано роль вищої освіти в поширенні людських свобод, плюралізму, толерантності та солідарності в Європі.

Ключові слова: толерантність, європейські цінності, євроінтеграція, глобалізація.

Сучасний світ зазнає стрімких змін, що їх породжують глобалізаційні процеси, формування світового інформаційного суспільства. Соціум набуває таких сутнісних характеристик, як мобільність, інтеграція, взаємозалежність, урбанізація тощо. Зі швидким розвитком комунікацій відбуваються великомасштабні міграції й переміщення населення, трансформації соціальних структур, ціннісних орієнтирів. Завдяки сучасним комунікаційним технологіям інформація постійно мандрує по всьому світу, ми регулярно вступаємо в контакти з людьми, які думають і живуть не так, як ми. Вчені в усьому світі говорять не тільки про глобальні зміни клімату Землі, світової економіки, а й констатують глобальні зміни самого психотипу людини, психічну мутацію, зумовлену сучасним технологічним середовищем, яка негативно впливає на гуманістичні цінності, сформовані впродовж тисячолітньої історії людства. До того ж, у відповідь на глобалізаційні тенденції поживається місцевий націоналізм, виникає та стрімко поширюється фундаменталізм. На думку одного з найавторитетніших сучасних соціологів Е. Гідденса, головною битвою ХХІ ст. стане конфлікт між фундаменталізмом і космополітичною толерантністю [2].

Молодь – майбутнє будь-якої країни. Для неї характерна соціальна незрілість, несформованість ціннісних орієнтирів, нездатність повною мірою адекватно прогнозувати наслідки своїх дій. Один із засобів протидії небезпечним процесам – виховання молодшої людини в умовах громадянського суспільства. На думку Е. Гідденса, “громадянське товариство – це арена, де виробляються демократичні переконання, в тому числі й терпимість” [2, с. 20].

Виховання толерантної молодшої людини особливо актуально в умовах існування в Україні полікультурного суспільства, посилення міграційних процесів. В Україні навчається приблизно 40 тис. студентів із майже 130 країн світу в більше ніж 200 українських навчальних закладах. Ці студенти мешкають переважно у великих містах (Київ, Харків і Одеса).

Водночас велика кількість українських студентів намагається продовжити навчання в магістратурі чи аспірантурі в європейських університетах, реалізуючи одну з основних доктрин сучасної європейської освіти – академічну мобільність студентів.

Але, якщо аналізувати сучасну ситуацію в українському суспільстві, то можна помітити, що за роки незалежності зменшився рівень толерантності серед населення України в цілому. Зростає конфліктний потенціал, збільшується кількість злочинів, скоєних на ґрунті нетерпимості. І саме це стає на перешкоді гармонійного існування України в полікультурному європейському середовищі. Так само й український студент, який приїжджає на навчання до однієї з європейських країн, має пристосовуватися до толерантного європейського середовища.

Актуальність дослідження зумовлена важливістю виховання толерантності в студентів університетів в контексті гуманізації вищої освіти в Європі.

Метою статті є теоретичне обґрунтування важливості виховання толерантності серед українських студентів у контексті європейської інтеграції України.

Проблему толерантності в педагогіці розглядали Б. Гершунський, А. Погодіна, у психології – А. Асмолов, Д. Колесов, у соціології – І. Ключник, у політології – В. Козлов, В. Шалін.

Згідно з визначенням, поданим у Декларації принципів толерантності (1995 р.), толерантність – це повага, прийняття та правильне розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, наших форм самовиразу й способів прояву людської індивідуальності. Їй сприяють знання, відкритість, спілкування та свобода думки, совісті й переконань. Толерантність – це свобода в різноманітності. Це не тільки моральний обов'язок, а й політична та правова потреба. Толерантність – це доброзичливість, що робить можливим досягнення миру та сприяє заміні культури війни культурою миру. Виділяють декілька видів толерантності та її компонентів: гендерну, міжособистісну, міжетнічну, міжкультурну, міжконфесійну, професійну, соціально-економічну, політичну.

Американський економіст Дж. Ріфкін стверджує, що на зміну “американській мрії” іде “мрія європейська”: нове бачення майбутнього людства, нова модель, що несе надію для глобалізованого світу XXI ст. Інтегровану Європу можна назвати союзом цінностей [5, с. 16].

У проєкті Конституції Європейського Союзу (2005 р.) було сформульовано сутність цих цінностей, яка полягає в тому, що союз заснований на цінностях поваги людського достоїнства, свободи, демократії, рівності, правової держави, а також дотримання прав людини. Це цінності загальні для країн – членів співтовариства, яке характеризується плюралізмом, терпимістю, справедливістю, солідарністю та відсутністю дискримінації.

Договір про Європейський Союз у своїй версії 2009 р. обумовлює, у свою чергу, що Союз керується культурною, релігійною й гуманістичною спадщиною Європи, з якої розвинулися загальні цінності, що становлять нерушимі та невід'ємні права людської особистості, так само, як свобода, демократія, рівність і правова держава.

Саме Європа практично в усі історичні часи задавала параметри цивілізаційного розвитку людства, делегувала світові унікальні зразки соціального до-свіду й культури, які ввійшли в суспільне життя та побут інших народів світу.

Враховуючи виклики таких світових процесів, як глобалізація й інформаційна революція, інтенсифікація міжкультурної комунікації й міграції, протидія тероризму, розповсюдження наркоманії та СНІДу, необхідність досягнення екологічної безпеки, а також зростання впливу мусульманського (азійського) й аф-

риканського світів, європейські народи шукають відповіді, які б забезпечили збереження традиційних і впровадження інноваційних стратегій розвитку, урівноважили світові системи, сприяли сталому людському розвитку цивілізації. Мова йде про пошук шляхів і ресурсів модернізації виробництва та споживання, оптимізації політичних відносин між народами й громадянами, зближення та порозуміння культур, формування об'єднавчої філософії життєвого процесу на принципах гуманізму, справедливості, милосердя й свободи.

За такими нормативами, як продуктивність, успіх і гуманістичні пріоритети, одвічні устої цивілізації, розгортають свою діяльність практично всі університети світу. Системи освіти є також спільними в прагненні забезпечити найбільш ефективну соціалізацію такої особистості, яка б налагодила й постійно відтворювала взаємодію та співпрацю, комфортне й захищене існування народів, взаєморозуміння та повагу культур, толерантне сприйняття довкілля.

Саме ВНЗ мають готувати нового суб'єкта життєдіяльності – активного поборника єдності суспільства і його прогресивних змін, заснованих на гуманістичних та демократичних началах, глибокій єдності й співпраці народів і культур, пріоритетах збереження миру, екологічної безпеки, добробуту й суспільного порядку, толерантності та солідарності. За словами ректора НПУ ім. М. Драгоманова В. Андрущенка, “університет – це демократія і гуманізм, наукові знання і передовий соціальний досвід, це – наукові школи з усіх напрямів суспільної життєдіяльності, які постають глибоким і невичерпним джерелом інновацій у будь-якій сфері життєдіяльності людини і суспільства загалом. Університети розробляють стратегічні програми, роз'яснюють суть інновацій представникам влади й широкій громадськості, активізують їх зусилля на прогресивні перетворення. Центром їх наукової, виховної і навчальної діяльності є підготовка фахівця – людини високої професійної культури, активної, творчої, небайдужої, спроможної виконати високу суспільну функцію організатора, управлінця виробничими процесами, вихователя колективу” [1, с. 30].

М. Попович зазначає, що “Україна прямує до Європи, відкриваючи для себе своє європейське культурне коріння і відкриваючись Європі й світу, для яких вона століттями була прихована під чужим культурно-політичним серпанком. Ми пізнаємо в Європі своє давнє культурне єство, і європейський Захід пізнає себе в нашій історії, розширюючи своє уявлення про себе самого” [4, с. 181]. Але тут ми стикаємося з невідповідністю сучасних українських цінностей цінностям загальноєвропейським. На думку В. Костицького, голови Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі, актуальність проблеми цінностей пов'язана, насамперед, з певним занепадом духовної культури українства, деградації мови як засобу спілкування. Багато дослідників зазначає, що вибір цінностей сучасних молодих українців міститься в площині між постсоціалістичною і європейською системою цінностей [3].

Толерантність є основою демократії, а непорозуміння в поліетнічному, поліконфесійному, полікультурному суспільстві призводить до порушення прав людини, насильства та конфліктів. Втілення в життя гуманістичних ідей милосердя, прав людини, людської гідності й громадянської відповідальності та прищеплення цих ідей українській молоді є нині не тільки бажаним із суто етичних міркувань, а й необхідним для прогресу нашої країни та інтеграції її у європейське суспільство.

Європейські цінності пов'язані з так званим "європейським типом громадянина", який є їх безпосереднім носієм. Для нього характерна здатність приймати необхідні рішення та відповідати за них, жити й діяти в певному соціумі, зберігаючи власне самовизначення, зважаючи на власну громадянську позицію; вміння орієнтуватись у політичному, економічному, культурному та правовому контекстах. Він готовий до сприйняття нового; здатний пристосовуватись до ситуації, змінювати напрями діяльності, володіти декількома європейськими мовами, спілкуватись та взаємодіяти з іншими, поважаючи їх права, культуру, самотність; вміє коректно розв'язувати конфлікти.

Можна зробити **висновок**, що виховання європейських цінностей, а серед них і толерантності, є життєво необхідним фактором інтеграції українського суспільства в європейське співтовариство та одним із найважливіших завдань вищої освіти.

Список використаної літератури

1. Андрущенко В. Проблема формування нового вчителя для об'єднаної Європи XXI століття / В. Андрущенко // Європейські педагогічні студії. Асоціація ректорів педагогічних університетів Європи : зб. статей / ред. кол. В. Андрущенко (голова). – Київ : Вид-во КНПУ ім. М. Драгоманова, 2012. – Вип. 1–2. – 256 с.
2. Гидденс Э. Ускользающий мир: как глобализация меняет нашу жизнь : пер. с англ. / Э. Гидденс. – М. : Весь мир, 2004. – 98 с.
3. Костицький В. Експерт В. Костицький у дискусії про суспільну мораль [Електронний ресурс] / В. Костицький. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/indepth/story/2009/04/090418_moral_interactive_is.shtml.
4. Попович М. Культура. Ілюстрована енциклопедія України / М. Попович. – К., 2009. – 415 с.
5. Rifkin J. The European dream: how Europe's vision of the future is quietly eclipsing the American dream / J. Rifkin. – Penguin, 2004. – 116 p.

Стаття надійшла до редакції 18.01.2013.

Гурьева О.В. Воспитание толерантности у украинских студентов в контексте европейской интеграции Украины

В статье рассмотрена важность воспитания толерантности у украинских студентов в контексте интеграции Украины в европейское сообщество. Проанализирована роль высшего образования в утверждении человеческих свобод, плюрализма, толерантности и солидарности в Европе.

Ключевые слова: толерантность, европейские ценности, евроинтеграция, глобализация.

Hur'yeva O. Teaching tolerance in Ukrainian students in the context of the European integration of Ukraine

The importance of forming the Ukrainian students' tolerance in terms of integration of Ukraine into the European community has been analyzed. The importance of the higher education in spreading human rights, pluralism, tolerance and solidarity throughout Europe has been analyzed.

Key words: tolerance, European values, European integration, globalization.